

3. Рябовол Л. Т. Вивчення теоретичного правознавчого матеріалу та формування правових понять. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. Випуск 5. Частина 2. С. 81-87.

4. Стецик Ю. Дидактичні підходи до методики формування правових понять в учнів загальноосвітніх навчальних закладів України. *Молодь і ринок* № 10 (141). 2016. С. 24-29.

5. Ткачова Н. А. Педагогічні основи формування правосвідомості учнів у закладах професійно-технічної освіти : автореф. ... докт. пед. наук. Київ, 2002. 36 с.

6. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2(2). С. 99-103.

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ГРОМАДЯНСЬКИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Антон Зенченко

Науковий керівник:

Андрій Гриценко

Події лютого 2014-го та 2022-го року стали одними з найвирішальніших в історії не тільки незалежної України, а й у масштабі загального державотворення та становлення нашої нації. Вони вплинули на всі сфери життя населення країни, людям та державній системі доводиться адаптуватися під нові реалії інформаційного протистояння та реальної війни з сусідніми країнами.

Російсько-українська війна призвела до значних змін у соціокультурному та політичному середовищі обох країн: в умовах потужного конфлікту навчальні заклади стикаються з викликами, пов'язаними з непередбачуваною постійною загрозою безпеки, евакуацією населення та дефіцитом ресурсів. Освітній процес переживає значні труднощі через перерви у навчанні, переселення учнів, втрату наукового потенціалу, педагогічного ресурсу, у тому числі й морального та емоційного виснаження [3; 6].

Проте саме в умовах воєнного конфлікту важливо зосередити зусилля на формуванні громадянських та соціальних компетентностей учнів, використовувати кризові ситуації можуть взаємодіяти з освітою, створюючи можливості для розвитку резильєнтності, взаємодопомоги та громадянської відповідальності [1; 3]. Важливо визначити ключові аспекти, які допоможуть сформувати у здобувачів освіти потрібні компетентності в умовах конфлікту.

Переосмислена мета сучасної освіти – виховати свідомого громадянина та патріота своєї країни, який залишиться жити в ній, працюватиме та будуватиме сім'ю саме тут, а не десь за кордоном, а у скрутний для країни час може стати до лав її оборонців. Основоположним підґрунтям для виховання з національною ідеєю в освіті є історія як навчальна дисципліна [2]. Саме вона є своєрідним рупором, крізь який пропагуються потрібні для країни ідеї. Варто відзначити, що «пропаганда» у цьому контексті має позитивний характер, бо пропагуються правдиві факти історії

становлення української нації, які акумулюють у собі всю велич та могутність нашого народу [3].

Війна викликала необхідність перегляду змісту історичної освіти з метою виключення російських стереотипів, які міцно в'їлися в українське суспільство протягом довгого періоду окупації в складі «радянської імперії». Таке переосмислення стало актуальним через те, що інтерпретація історії України є ключовим елементом інформаційної (гібридної) війни, що ведеться російською федерацією одночасно з військовими діями. Подібна робота проводилася й у попередні роки та визначалася поступовим очищенням історії України від радянських та російських міфів. Основною метою є підкреслення об'єктивних фактів, що переконливо свідчать про те, що росія перманентно в історії здійснювала політику культурного і мовного знищення українського народу. Тому важливим завданням є побудування сучасної об'єктивної програми розвитку історичної освіти, яка має підкріплюватися громадянськими та соціальними компетентностями. Це – набір знань, умінь, цінностей та інших здатностей, що забезпечують можливість особистості жити у світі та ефективно функціонувати в суспільстві. Перші охоплюють розуміння політичних та історичних процесів, власних прав і обов'язків як громадянина України, а також здатність до активної участі в політичному та громадському житті країни, або місцевого органу самоврядування. До соціальних компетентностей треба віднести навички спілкування, роботи в команді, вирішення конфліктів та розуміння різниці в інтересах та потребах інших людей.

Формування ідентичності, насамперед національної, починається в дитинстві на підсвідомому рівні і є початковим етапом для її подальшого розвитку [4; 5; 7]. Це проявляється у відчутті власної оселі, розумінні себе, як частини великої групи людей – нації, що наслідує українські родинні традиції, національні свята та ідеї. Це набагато масштабніше, ніж просто належність до родини, чи групи однокласників.

Відтак варто використовувати усвідомлення, що формування української національної та громадянської ідентичності набуває великої актуальності в умовах повномасштабної агресії Російської Федерації та майбутнього повоєнного розвитку держави. Здатність громадян свідомо ідентифікувати себе є основою для їхньої єдності та готовності працювати на благо країни. Ідентичність людини складається з особистісних, індивідуальних та соціальних аспектів. Соціальна ідентичність означає свідомість належності до певної спільноти, прийняття її цінностей та співпрацю з іншими членами. Національна ідентичність формується впливом територіальних, етнічних та регіональних факторів, що починають впливати на людину з дитинства [5; 7].

Вивчення історії України в школах має сприяти формуванню національної ідентичності, підкреслюючи роль країни в світовій історії та розвиток цінностей, зокрема незалежності, територіальної цілісності, демократичності й мови. Громадянська ідентичність, пов'язана із статусом громадянина, розкривається через усвідомлення своїх прав і обов'язків. Цей процес вимагає вдосконалення не лише емоційної сфери, але й знань і умінь, пов'язаних із громадянською поведінкою та активністю [3]. Навчання історії та громадянської освіти в сучасних закладах загальної середньої освіти має значний потенціал для впливу на формування громадянської ідентичності [2].

Отже, уміння свідомо ідентифікувати себе як українців і громадян є ключовим елементом сталої ідентичності. Навчання історії та громадянської освіти має великий потенціал у формуванні цих аспектів особистості, що є перспективним напрямом досліджень цього процесу, пошуком і впровадженням ефективних методик для підготовки учителів та адаптації змісту навчання з урахуванням потреб української ідентичності в учнів.

Література:

1. Гриценко А. П. Можливості використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія : Педагогічні науки. 2022. Вип. 1 (48). С. 108-117. URL: <https://drive.google.com/file/d/1xqridTC6jjLHmtGFLdSI3nvasJLl6QC/view> (дата звернення: 12.11.2023).
2. Гриценко Андрій Структурування освітніх технологій з метою формування й розвитку громадянської культури в умовах Нової української школи. *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*: збірник наукових статей / За заг. ред. Г. Л. Єфремової, С.М. Луценко. Суми, 2022. URL: <https://cutt.ly/wJ9OZAJ> (дата звернення: 12.11.2023).
3. Громадянська освіта та методика її навчання : Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелещенко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 320 с.
4. Іваненко Б. (2020). Я-ідентичність особистості: статичні й динамічні аспекти. URL: <https://doi.org/10.30970/PS.2020.7.8> (дата звернення: 12.11.2023)
5. Кравченко П. Ідентичність та національна історична освіта. Філософські обрії. 2017. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8974/1/5.pdf> (дата звернення: 12.11.2023).
6. Кремень В. Енциклопедія освіти. (Ред.). Київ, 2008. 608 с.
7. Чорна Л. Г. Ідентичність особи: від групи до індивідуальності (методологічний аналіз). Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави. 2012. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2012_13_14 (дата звернення: 12.11.2023).

ПРОБЛЕМА ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ ІСТОРІЇ НА УРОКАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Кирило Сафонов

Науковий керівник:
Яніна Камбалова

З початком повномасштабної війни Росії проти України у сфері освіти змінилося буквально все: багато здобувачів освіти працюють в умовах окупації,